

УДК 347.73

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.2.31>

ЄДИНИЙ ПОДАТОК В УКРАЇНІ: РЕФОРМУВАТИ НЕ МОЖНА СКАСУВАТИ

Ігнатенко С.С.,
аспірант юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID: 0000-0003-4175-9446

Ігнатенко С.С. Єдиний податок в Україні: реформувати не можна скасувати.

Вказується, передбачений у податковій системі України інститут спрощеної системи оподаткування характеризується перманентною змінюваністю, яка щоразу націлена досягнути оптимального балансу між загальнодержавними інтересами (зменшення сектору тіньової економіки; залучення коштів до бюджетів; зниження рівня витрат на адміністрування податків; запобігання застосування у схемах мінімізації спрощеної системи оподаткування; тощо) та індивідуальними інтересами платників податків (зменшення податкового тягаря; сприяння конкурентоздатності платників податків; покращення зручності сплати податків; мінімізація обсягу податкової звітності; тощо). З моменту введення в дію інституту спрощеної системи оподаткування такий суттєво трансформувався та, у порівнянні з 1998 роком, є якісно кращим. Незважаючи на це, дискусії у політичних та наукових колах стосовно необхідності вживати кроки до наступної модифікації цього спеціального режиму оподаткування, аж до повного його скасування, не припиняються.

В статті розглядається схвалена вищим органом виконавчої влади України Національна стратегія доходів до 2030 року, котра визначає на середньострокову перспективу дорожню карту реформування податкової політики та податкового адміністрування в Україні. Окреслено основні принципи, з дотриманням яких повинна здійснюватися модернізація національної спрощеної системи оподаткування, та розглянуто цілі, котрі держава прагне досягти внаслідок практичної реалізації схваленої стратегії. Детально розкрито передбачені цією національною стратегією ключові заходи з реформування спрощеної системи оподаткування, в тому числі у контексті європеїзації податкової системи України, та вказано на невизначеність окремих елементів цих заходів, що має наслідком ускладнення процесу податкового планування у суб'єктів господарювання. У підсумку зроблено висновок, що схвалена національна стратегія, яка спрямована на апроксимацію національної податкової політики та податкового законодавства України до положень законодавства Європейського Союзу, передбачає позбавлення юридичних осіб (в тому числі сільськогосподарських товаровиробників) права оподатковувати свої доходи єдиним податком, визначає заходи з посилення вимог до платників єдиного податку (фізичних осіб-підприємців) та зі збільшення їх податкового навантаження.

Ключові слова: єдиний податок, реформування, європеїзація, податкове навантаження, платники податку, Податковий кодекс України, податкова система, спрощена система оподаткування.

Ignatenco S.S. The single tax in Ukraine: reform or repeal.

The institution of a simplified taxation system provided for in the tax system of Ukraine is characterized by permanent variability, which is always aimed at achieving an optimal balance between national interests (reduction of the shadow economy sector; attracting funds to budgets; reducing the level of tax administration costs; preventing the use of simplified taxation system in minimization schemes; etc.) and individual interests of taxpayers (reducing the tax burden; promoting the competitiveness of taxpayers; improving the convenience of paying taxes; minimizing the amount of tax reporting; etc.). Since the introduction of the simplified taxation system, it has been significantly transformed and, compared to 1998, is qualitatively better. Despite this, discussions in political and scientific circles about the need to take steps to further modify this special tax regime, up to its complete abolition, do not stop.

The article considers the National Revenue Strategy until 2030 approved by the supreme executive body of Ukraine, which defines a medium-term roadmap for reforming tax policy and tax administration in Ukraine. The article outlines the main principles that should be followed in modernizing the national simplified taxation system and considers the goals that the state seeks to achieve through the practical implementation of the approved strategy. The author describes in detail the key measures envisaged by this national strategy for reforming the simplified taxation system, including in the context of Europeanization of the tax system of Ukraine, and points out the uncertainty of certain elements of these measures, which leads to complications in the tax planning process for entities. The author concludes that the approved national strategy, which is aimed at approximating the national tax policy and tax legislation of Ukraine to the provisions of the European Union legislation, provides for depriving legal entities (including agricultural producers) of the right to tax their income with a single tax, and defines measures to tighten the requirements for single tax payers (individual entrepreneurs) and increase their tax burden.

Key words: single tax, reformation, Europeanisation, tax burden, taxpayers, Tax Code of Ukraine, the tax system, simplified taxation system.

Постановка проблеми. Передбачений у податковій системі України інститут спрощеної системи оподаткування характеризується перманентною змінюваністю, яка щоразу націлена досягнути оптимального балансу між загальнодержавними інтересами (зменшення сектору тіньової економіки; залучення коштів до бюджетів; зниження рівня витрат на адміністрування податків; запобігання застосування у схемах мінімізації спрощеної системи оподаткування; тощо) та індивідуальними інтересами платників податків (зменшення податкового тягаря; сприяння конкурентоздатності платників податків; покращення зручності сплати податків; мінімізація обсягу податкової звітності; тощо). З моменту введення в дію інституту спрощеної системи оподаткування такий суттєво трансформувався та, у порівнянні з 1998 роком, є якісно кращим. Незважаючи на це, дискусії у політичних та наукових колах стосовно необхідності вживати кроки до наступної модифікації цього спеціального режиму оподаткування, аж до повного його скасування, не припиняються. Дослідження та обговорення цих питань значно поживилося внаслідок ратифікації законодавчим органом України Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27 червня 2014 року (ратифіковано – 16.09.2014 р.), статтею 351 якої передбачено посилення і зміцнення співробітництва, спрямованого на вдосконалення і розвиток податкової системи та податкових органів України, зокрема посилення потужностей збору і контролю. При цьому, як вбачається із додатку XXVIII до глави 4 «Оподаткування» цієї Угоди, Україна взяла на себе зобов'язання поступово наблизити своє законодавство до законодавства Європейського Союзу [1]. Ратифікація вказаної Угоди, у поєднанні із фактом набуття Україною у червні 2022 року офіційного статусу країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу [2], стало базисом для схвалення у грудні 2023 року вищим органом виконавчої влади України Національної стратегії доходів до 2030 року [3]. Серед іншого, згадана Стратегія містить в собі заходи щодо реформування податкової політики та податкового адміністрування в Україні.

Метою цієї статті є здійснення науково-практичного аналізу заходів з реформування спрощеної системи оподаткування, описаних Урядом України у Національній стратегії доходів до 2030 року.

Вклад основного матеріалу. Інститут спрощеної системи оподаткування є важливою складовою частиною державної податкової політики, оскільки має ряд переваг, спрямованих на забезпечення розвитку підприємництва в Україні. Однак, поряд із перевагами існують недоліки, які необхідно ліквідувати шляхом реформ, реалізованих з врахуванням політичної та соціально-економічної обстановки в державі [4, с. 244] зумовленої, зокрема, але не тільки, обранням курсу на європеїзацію [5, с. 9] податкового права України.

У наукових колах стверджується, що успішність цих податкових реформ буде забезпечена лише шляхом визначення її стратегічних цілей та завдань, принципів, механізмів реалізації на концептуальному рівні. Ці системні засади мають бути закріплені в концепції податкової реформи, яка має стати фундаментом для розробки законопроектів з унесення змін до Податкового кодексу України (далі – ПК України) [6, с. 277]. При цьому, процес удосконалення інституту спрощеної системи оподаткування повинен здійснюватися з дотриманням принципів стабільності, фіскальної достатності, соціальної справедливості, нейтральності оподаткування (п. 4.1

ст. 4 ПК України [7]) та характеризуватися транспарентністю заходів, які заплановано державою реалізувати з метою покращення податкового адміністрування, в т.ч. єдиного податку. Прозорість, послідовність та зрозумілість цих заходів дасть можливість представникам бізнесу врахувати під час здійснення податкового планування своєї комерційної діяльності майбутні законодавчі зміни та напрями податкової політики держави. Це, з одного боку, зменшує ризик виникнення у суб'єктів господарювання опортуністичних підходів [8, с. 47] до питання оптимізації податкового навантаження, а з іншого – підвищує рівень довіри представників бізнесу до державного управління у сфері оподаткування.

Комплекс поглядів та концепт податкової реформи [9, с. 184], які націлена реалізувати держава Україна у середньостроковій перспективі [10, с. 2] з метою забезпечення економічного зростання України у період повоєнного відновлення та задля реалізації європейського курсу України, окреслено у Національній стратегії доходів до 2030 року, яку схвалено Урядом України 27 грудня 2023 року (далі – Національна стратегія). У змісті цієї національної стратегії задекларовано ряд цілей, котрі держава прагне досягти внаслідок втілення передбачених стратегією заходів на законодавчому рівні, серед яких: забезпечення адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу та виконання міжнародних зобов'язань України в частині податкової політики та адміністрування; зміцнення доброчесності та довіри до контролюючих органів через посилення антикорупційних заходів та підвищення прозорості і ефективності процедур управління; підвищення рівня дотримання податкового законодавства платниками податків та контролюючими органами [3, с. 15].

З метою досягнення цих цілей, схвалена Національна стратегія передбачає, з поміж іншого, не повне скасування спрощеної системи оподаткування (хоч і суттєво звужує коло платників податків, які вправі будуть її застосовувати), а трансформацію цього особливого режиму оподаткування. Такий підхід спроможний забезпечити в Україні інституційний компроміс у суспільстві через тимчасове збереження альтернативної системи оподаткування. Цей компроміс, щонайменше у короткостроковому періоді, сприятиме досягненню економічних (задоволення попиту на товари та послуги у воєнний та повоєнний періоди), соціальних (збільшення зайнятості та самозайнятості; зростання доходів населення; розвиток людського капіталу) та фіскальних цілей (забезпечення надходжень до бюджетів) [11, с. 25]. Тоді як безумовне скасування спрощеного оподаткування для всіх без винятку платників податків, за відсутності достатнього рівня вдосконалення загальної системи оподаткування в напрямку недопущення адміністративного тиску на платників та спрощення їх податкової звітності, підвищило б ризик настання таких негативних наслідків як: збільшення відсотку тіньового бізнесу, посилення адміністративного тиску, тощо [12, с. 74].

Першим ключовим кроком до реформування спеціального режиму оподаткування в Україні, імплементацію якого передбачено Національною стратегією, є встановлення заборони для перебування на спрощеній системі оподаткування юридичних осіб, в тому числі сільськогосподарських товаровиробників. Відповідну заборону пропонується реалізувати шляхом передбачення у ПК України трирічного перехідного періоду протягом якого ставки єдиного податку для юридичних осіб третьої групи (5 відсотків від обсягу отриманого доходу у разі включення ПДВ до складу єдиного податку та 3 відсотки – у разі сплати ПДВ) будуть поступово збільшуватися до значення яке повинне стати еквівалентним розміру звичайної ставки податку на прибуток підприємств, передбаченої ПК України (18 % від обсягу прибутку до оподаткування) [3, с. 60].

Аналогічний спосіб стимулювання до самостійного переходу на загальну систему оподаткування пропонується передбачити також і для юридичних осіб, які є виробниками сільськогосподарської продукції та які відносяться до четвертої групи платників єдиного податку [3, с. 61]. Тут варто підмітити, що фахівці економічних аналітичних центрів та експерти з питань податкової політики вказують на недоцільність скасування спрощеної системи для аграрного сектору, оскільки, як вони вважають, це єдина перевага українських товаровиробників, яка компенсувала значні дотації, що надаються аграріям країн Європейського Союзу [13].

Щодо фізичних осіб – підприємців, які провадять діяльність в межах фермерського господарства, то такі й надалі вправі будуть сплачувати єдиний податок в режимі четвертої групи спрощеної системи оподаткування. Однак для цієї групи сільськогосподарських товаровиробників Уряд задекларував розширення бази оподаткування з року, у якому буде запроваджено оподаткування землі на основі її масової оцінки [3, с. 58, 61]. Яким чином (тобто чи матиме місце зміна методу обчислення розміру ставки податку для цієї групи єдиного податку), у межах яких термінів, ета-

пів (тобто чи буде надано певний перехідний період як це передбачено для юридичних осіб) та до якого рівня буде реалізовано заходи з розширення бази оподаткування для сільськогосподарських товаровиробників, що вправі будуть залишитися на спеціальному режимі оподаткування, в оприлюдненій Національній стратегії не конкретизовано. Операційний план реалізації цієї стратегії, який з-поміж іншого визначає індикатори виконання заходів з податкового адміністрування та податкової політики [3, с. 121–142], відповіді на окреслені питання в собі не містить.

Реформа, яку схвалено імплементувати, передбачає припинення існування другої групи платників єдиного податку, місячне податкове навантаження яких наразі становить не більше 20 відсотків розміру мінімальної заробітної плати (пп. 2 п. 293.2 ст. 293 ПК України [7]), шляхом її об'єднання з третьою групою платників єдиного податку в одну групу (далі – об'єднана друга група). Фізичні особи-підприємці, які перебуватимуть на об'єднаній другій групі, сплачуватимуть податок від обсягу отриманого доходу на основі диференційованої шкали ставок. Національна стратегія визначає, що ця шкала буде передбачати мінімальну ставку в розмірі 3 відсотки для торговельної діяльності та міститиме градацію ставок до 17 відсотків для низки послуг. При цьому у Національній стратегії конкретизується мета введення диференційованих ставок для окремих видів діяльності, які вправі здійснювати фізичні особи-підприємці перебуваючи на об'єднаній другій групі, а саме: заохочення відповідної категорії платників податків до добровільного переходу на загальну систему оподаткування доходів фізичних осіб [3, с. 60].

Збільшення податкового тягаря для фізичних осіб-підприємців, які внаслідок практичної реалізації описаних вище реформ опиняться на об'єднаній другій групі платників єдиного податку, не є єдиним передбаченим Національною стратегією важелем для спонукання фізичних осіб-підприємців оподатковувати свої доходи за правилами загальної системи оподаткування. Адже, на додаток до цього, також планується: (1) переглянути перелік видів діяльності, які платники вправі здійснювати перебуваючи на першій групі платників єдиного податку, з метою їх скорочення за рахунок високомаржинальних видів бізнесу; (2) скасувати для першої групи платників єдиного податку фіксований розмір податку, який наразі становить не більше 10 відсотків розміру прожиткового мінімуму (пп. 1 п. 293.2 ст. 293 ПК України [7]) та передбачити для цієї групи платників виключно застосування податку з фактично отриманого доходу; (3) встановити для всіх без винятку груп платників єдиного податку обов'язок здійснювати облік та документально підтверджувати походження товарів, що знаходяться в реалізації, незалежно від організаційно-правової форми та/або виду діяльності платника податків; (4) передбачити для об'єднаної другої групи платників єдиного податку обов'язкове застосування реєстраторів розрахункових операцій (класичних РРО чи програмних РРО), а для першої групи платників єдиного податку, які не застосовуватимуть РРО чи програмний РРО, встановити обов'язок застосування максимальних ставок єдиного податку, передбачених для певних видів діяльності [3, с. 60–61]. З точки зору схваленої Національної стратегії, описані заходи з реформування спрощеної системи оподаткування повинні мінімізувати можливість використання переваг та особливостей цього спеціального режиму оподаткування середнім та великим бізнесом з метою мінімізації сплати податків та/або приховування від оподаткування обсягів реалізації товарів та послуг [3, с. 49].

Наступною зміною, яка передбачена Національною стратегією у порівнянні з діючою моделлю спрощеної системи оподаткування, є прийняття рішення щодо обов'язкової реєстрації всіх платників єдиного податку в системі оподаткування ПДВ у разі досягнення порогу реєстрації платником ПДВ, визначеного п. 181.1 ст. 181 ПК України [3, с. 58, 61]. Впровадження цього обов'язку до національного податкового законодавства сприятиме його конвергенції із нормативними актами Європейського Союзу, адже Договір про заснування Європейського Союзу прямо обмежує можливість звільнення від сплати податків на споживання, якщо вони не пов'язані з експортом. Оскільки застосований в Україні єдиний податок передбачає можливість саме такого звільнення (ПДВ, акцизний податок), цей режим оподаткування може розглядатися в Європейському Союзі як дискримінаційний і такий, що порушує правила конкуренції [14, с. 142]. Натомість, закріплення у національному законодавстві обов'язку реєструватися платником ПДВ за настання певних умов всіх без винятку платників, в т.ч. платників єдиного податку, вказуватиме на дотримання Україною євроінтеграційного вектору під час реалізації податкових реформ.

Досліджуючи питання реформування національної спрощеної системи оподаткування в аспекті її апроксимації [15, 16 с. 288] до положень законодавства Європейського Союзу слід зауважити, що у ряді країн-учасниць Європейського Союзу зберігається практика спрощеного оподаткуван-

ня, як-то: у Польщі (дозволено оподатковувати виручку від несільськогосподарської діяльності, зокрема у сфері послуг, за фіксованою ставкою, яка для різних видів діяльності становить 20 %, 17 %, 8,5 %, 5,5 %, 3 % і 2 %, з правом ведення спрощеного обліку доходів, основних засобів, нематеріальних активів); у Хорватії (встановлено сплату податку у вигляді одноразової суми на основі оцінки податкових органів, за умов відсутності у суб'єкта господарювання статусу платника ПДВ та отримання щорічних надходжень у розмірі меншому, ніж виникає обов'язок зареєструватися платником ПДВ, з правом ведення тільки обліку отриманих сум, без необхідності використання РРО та подання річної податкової декларації щодо доходу); в Угорщині (діє податок з фіксованою ставкою для низькобюджетних підприємств та малого бізнесу, дрібних платників податків – КАТА, який замінює прибутковий податок, податок з дивідендів, податок на прибуток, соціальний внесок, внески на медичне страхування, пенсійні внески, внески на охорону здоров'я і професійний внесок) [17, с. 97]. Відтак, підхід Національної стратегії до питання реформування спрощеної системи оподаткування, який передбачає збереження цього інституту у модифікованому вигляді, а не повного його скасування, досвіду європейських країн не суперечить.

Висновки. Підсумовуючи доцільно відзначити, що Національна стратегія, хоч подекуди надто загально, проте передбачає заходи щодо апроксимації національної податкової політики та податкового законодавства України до положень законодавства Європейського Союзу. Цей процес європеїзації національного податкового законодавства передбачає й дії з трансформації діючої в Україні спрощеної системи оподаткування, кінцевим результатом яких є позбавлення юридичних осіб права оподатковувати свої доходи у спосіб сплати єдиного податку та суттєве звуження існуючих переваг цього необов'язкового до застосування, спеціального режиму оподаткування для фізичних осіб-підприємців, за якими право сплачувати податки у вигляді єдиного податку зберігається, принаймні до 2030 року. Попри збереження для фізичних осіб-підприємців можливості обирати та перебувати на спрощеній системі оподаткування, Національною стратегією пропонується вжити ряд заходів з посилення вимог до платників єдиного податку, які мають наслідком збільшення податкового тягара для відповідної категорії платників до рівня, який їх стимулюватиме відмовитися від сплати єдиного податку та самостійно перейти на загальну систему оподаткування.

Загалом передбачені Національною стратегією заходи з реформування спрощеної системи оподаткування концептуально не змінюють її чинної моделі, яка й надалі передбачатиме заміну сплати окремих податків і зборів на сплату одного єдиного податку. Однак, обрати цей спрощений механізм сплати податків і зборів зможуть виключно фізичні особи-підприємці, які в результаті практичної реалізації заходів з реформування отримають податкове навантаження близьке до податкового навантаження платників загальної системи оподаткування. Відтак, єдиними значними перевагами цього спеціального режиму оподаткування у порівнянні із загальною системою оподаткування, які залишаться у платників єдиного податку, буде полегшений механізм обчислення сум єдиного податку, право ведення спрощеного обліку, подання однієї форми звітності для не платників ПДВ та двох форм звітності для платників ПДВ.

Урешті-решт, детально аналізуючи передбачені Національною стратегією заходи з реформування спрощеної системи оподаткування, формується обґрунтований висновок про те, що така містить в собі тільки недеталізований перелік заходів та загальний план послідовності їх реалізації у строк до 2030 року. Неозначеність окремих елементів схваленої стратегії (як-то: чітких термінів та етапів впровадження фіксованих ставок єдиного податку згідно анонсованої «диференційованої шкали» для фізичних осіб-підприємців; конкретного переліку видів економічної діяльності, які вправі будуть здійснювати платники податків перебуваючи на спрощеній системі оподаткування; фаз підвищення ставок єдиного податку для юридичних осіб до розміру еквівалентному розміру звичайної ставки податку на прибуток підприємств; тощо) викликає насторогу та недовіру у представників бізнесу до передбачених Національною стратегією заходів, адже присутня у схваленій стратегії невизначеність ускладнює процес податкового планування, який, як правило, базується на раціональних очікуваннях платників податків щодо стабільності податкового Закону та прогнозованості можливих законодавчих змін. Вказаний недолік можна частково компенсувати за умови, якщо втілення на законодавчому рівні передбачених Національною стратегією заходів буде здійснено тільки після їх ґрунтовного, наукового доопрацювання на етапі розробки законопроектів про внесення змін до чинного податкового законодавства та проведення щодо цих питань публічних консультацій з представниками бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованої Законом № 1678-VII від 16.09.2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 21.05.2024).
2. European Council meeting (23 and 24 June 2022) – Conclusions. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-24-2022-INIT/en/pdf> (дата звернення: 21.05.2024).
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року» від 27.12.2023 року № 1218-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-skhvalennia-natsionalnoi-stratehii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223> (дата звернення: 21.05.2024).
4. Козинець І.Г., Кравченко О.В. Спрощена система оподаткування в Україні: переваги та недоліки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3/2020. С. 242–245.
5. Радишевська О.Р. Європеїзація права та інші концепти правового дискурсу: співвідношення понять. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 4. С. 5–13.
6. Греца Я.В. Зміст, правові засоби та межі податкового планування: зарубіжний досвід та українська практика: монографія. Ужгород: ТОВ «ПІК-У», 2020. 420 с.
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 21.05.2024).
8. Williamson, O.E. (1985). *The Economic Institutions of Capitalism*, New York: Free Press. URL: https://books.google.com.ua/books?id=MUPVLuiy9uQC&newbks=1&newbks_redir=0&lp-g=PP1&pg=PA45#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 21.05.2024).
9. Приб К.А., Федько В.І. Податкова система України: термінологія і формулювання основних положень. Навч. пос. К.: Цент учбової літератури, 2007. – 320 с.
10. Середньострокове бюджетне планування (міжнародний досвід). Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит Комітету Верховної Ради України URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29131.pdf> (дата звернення: 21.05.2024).
11. Левін В.І. Еволюція концепцій оподаткування малого та середнього бізнесу в контексті євроінтеграційного вектору розвитку України. *Наукові праці НДФІ*. 2016. Вип. 1. С. 16–35.
12. Лещенко Р.М. Напрями вдосконалення оподаткування малого підприємництва: євроінтеграційний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 43(2). С. 72–75.
13. Оцінка аналітичними центрами Нацстратегії доходів 2030. URL: <https://economics.org.ua/index.php/blog/400-nsd2030> (дата звернення: 21.05.2024).
14. Левін В.І. Транспарентність оподаткування малого і середнього бізнесу в контексті євроінтеграційного вектору розвитку України. *Наукові праці НДФІ*. 2015. Вип. 1. С. 138–149.
15. Жаровська Г. «Acquis communautaire»: європейська правничка термінологія. URL: <https://law.chnu.edu.ua/acquis-communautaire-uevgopeiska-pravnycha-terminolohiia/> (дата звернення: 21.05.2024).
16. Кірик А.Ю. Поняття й основні способи наближення законодавства держав-членів і третіх країн до законодавства Європейського Союзу. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2021. С. 287–290.
17. Солдатенко О., Брунько В. Спрощена система оподаткування в Україні в умовах цифрової трансформації. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. Том 2. № 72 (2022). С. 94–99.